

Natura

2000

naszą wspólną szansą

Z Naturą 2000 na Ty
kampania informacyjno - promocyjna

Dofinansowano ze środków
Narodowego Funduszu Ochrony
Środowiska i Gospodarki Wodnej

Natura 2000

naszą wspólną szansą

Ziemia to żywy, delikatny organizm, to miliony gatunków powiązanych ze sobą niemi niezliczonych współzależności, których nigdy dokładnie nie poznamy.

My, ludzie, kierując się chęcią doraźnych zysków, często zrywamy owe nici. Każdej sekundy wycinamy las o wielkości boiska piłkarskiego, każdego dnia, również za sprawą naszej działalności, bezpowrotnie ginie kilkadziesiąt gatunków.

Na szczęście coraz więcej osób zdaje sobie sprawę z faktu, że Ziemia nie jest wyłączną własnością człowieka i niewyczerpywalnym magazynem surowców przeznaczonych do eksploatacji.

Jesteśmy częścią tego cudownego ekosystemu, którego równowaga, z powodu naszych działań, jest dziś zagrożona. Dlatego musimy chronić Ziemię, musimy ocalić dzikie życie, którym jeszcze tętni ta piękna planeta. Chroniąc Ziemię chronimy przecież samych siebie.

wydano na zlecenie

2009

bóbr - fot. C. Korkosz

Bobry pod ochroną króla

W Polsce ochroną przyrody zajęł się już w X wieku Bolesław Chrobry, który na terenie swojego państwa nakazał chronić bobry.

Władysław Jagiełło w 1423 r. wydał prawa warckie ograniczające polowania na dzikie konie, tury, żubry, łosie oraz zakazujące wycinania cisów.

W 1529 r. Zygmunt I Stary potwierdził i rozszerzył w statutach litewskich ochronę bobrów, wziął pod ochronę sokoły i tabędzie oraz zabronił polowań w Puszczy Białowieskiej.

Jak polskie prawo chroni przyrodę

Przyrodę chroni się, by zachować różnorodność biologiczną, dziedzictwo geologiczne, zapewnić ciągłość istnienia gatunków i stabilność ekosystemów. Polskie prawo chroni przyrodę na kilka sposobów:

Parki narodowe - duże obszary wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi. Na ich terenie ochronie podlega całość przyrody i krajobrazu. Obecnie w Polsce mamy 23 parki narodowe, a ich łączna powierzchnia stanowi ok. 1% powierzchni kraju.

Rezerваты przyrody - obszary obejmujące naturalne i mało zmienione ekosystemy. Na terenie rezerwatu chroni się całość przyrody lub określone gatunki. W Polsce wyznaczono dotychczas ponad 1400 rezerwatów.

Parki krajobrazowe - obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz krajobrazowe. Tereny rolnicze i lasy w parkach krajobrazowych pozostają normalnie gospodarczo użytkowane, z pewnymi ograniczeniami, np. nie wolno wznosić nowych budowli, szczególnie takich, które zakłóciłyby harmonię krajobrazu. Obecnie mamy w kraju ponad 120 parków krajobrazowych.

Obszary chronionego krajobrazu - wyróżniające się krajobrazowo tereny obejmujące różne ekosystemy. Zwykle są to rozległe obszary, np. doliny rzek, lasy, wzgórza, wydmy, torfowiska. Gospodarowanie na takich terenach jest możliwe, nie powinno jednak naruszać stanu równowagi ekologicznej. W Polsce istnieje 450 obszarów chronionego krajobrazu, które zajmują łącznie przeszło 20% powierzchni kraju.

Obszary Natura 2000 - europejska sieć terenów chronionych, powołana dla ochrony naturalnych siedlisk oraz dzikiej fauny i flory całego kontynentu. Funkcjonowanie sieci Natura 2000 opiera się na integracji ochrony przyrody z gospodarczą i kulturalną działalnością człowieka.

Już w X wieku Bolesław Chrobry wydał nakaz ochrony bobrów.

Pomniki przyrody - pojedyncze twory przyrody ożywionej: drzewa, krzewy, aleje drzew - oraz nieożywionej: największe głazy narzutowe, ciekawe formy powierzchni ziemi, np. jaskinie, jary, skałki, wodospady, źródła - o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej. W Polsce znajduje się około 35 tysięcy pomników przyrody, z czego najczęściej jest pojedynczych drzew i grup drzew.

Stanowiska dokumentacyjne - to istotne pod względem naukowym miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości, tworów mineralnych, także jaskinie, schroniska podskalne, wyrobiska. W Polsce jest 115 takich miejsc.

Użytki ekologiczne - niewielkie pozostałości naturalnych ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej (oczka wodne, kępy drzew, torfowiska, wydmy, starorzecza, bagna, itp.), a także stanowiska rzadkich lub chronionych roślin i zwierząt. Jest ich prawie 6500.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe - 188 fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego chronionych ze względu na walory widokowe.

Ochrona gatunkowa - ochrona dziko występujących, zagrożonych wyginieciem gatunków roślin i zwierząt.

Święte gaje

Początkowo ludzie chronili przyrodę głównie ze względów religijnych. Wiele miejsc, np. okazałe drzewa, źródła, jaskinie czy leśne uroczyska uważano za siedzibę bóstw. Były więc to miejsca święte i nietykalne. Dzięki temu niektóre stare drzewa przetrwały do dziś.

fot. H. Janowski

Parki narodowe zajmują ok. 1% powierzchni Polski.

Ochrona przyrody w globalnej skali

Ponieważ ochrona przyrody w skali jednego kraju jest niewystarczająca umowy międzynarodowe w tej sprawie podpisywano już wcześniej.

W 1972 r. na przykład podpisano **Konwencję Ramsarską**, która dotyczyła ochrony terenów wodno-błotnych.

W roku 1979 powstała **Konwencja Bońska** o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, a w 1982 r. **Berneńska** o ochronie dzikich gatunków fauny i flory oraz siedlisk.

Co to jest Natura 2000

Natura 2000 to wizja ochrony przyrody wspólna dla całej Unii Europejskiej. Idea narodziła się w 1992 roku podczas Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro. Nazwa została dobrana tak, by była zrozumiała we wszystkich językach. Słowo „Natura” jest rozpoznawalne na całym świecie, a 2000 to zakładana data, w której sieć miała osiągnąć swoje cele. W praktyce sieć jest ciągle rozwijana i doskonalone są zasady jej funkcjonowania.

Podstawowym celem wprowadzania sieci obszarów chronionych Natura 2000 jest powstrzymanie wymierania gatunków zwierząt i roślin na obszarze Unii Europejskiej oraz ochrona różnorodności biologicznej kontynentu. Przedmiotem ochrony są najcenniejsze elementy środowiska przyrodniczego Europy. Uznano za takie specyficzne obszary zwane siedliskami przyrodniczymi oraz niektóre gatunki roślin i zwierząt. Kryterium wyboru siedlisk i gatunków podległych ochronie było ich znaczenie dla zachowania dziedzictwa przyrodniczego oraz skala zagrożenia wyginieciem.

Intencją powołania europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 było stworzenie silnego prawnego narzędzia, które zagwarantuje skuteczną ochronę bioróżnorodności pozostając jednocześnie w zgodzie z gospodarką człowieka. Natura 2000 stwarza więc szansę na długotrwałą koegzystencję człowieka z przyrodą niezależnie od potrzeby chwili.

fat. H. Janowski

Komisja Europejska ustaliła, że obszary chronione w sieci Natura 2000 powinny zajmować kilkanaście procent powierzchni Europy.

- alpejski
- atlantycki
- czarnomorski
- borealny
- kontynentalny
- makaronezyjski
- śródziemnomorski
- panoński
- stepowy

Regiony biogeograficzne

Dla celów polityki ochrony przyrody w Europie wydzielono 9 regionów biogeograficznych: borealny, kontynentalny, atlantycki, alpejski, śródziemnomorski, makaronezyjski, panoński, stepowy i czarnomorski. Podziału dokonano ze względu na warunki klimatyczne, ukształtowanie i pokrycie terenu (roślinnością, w tym lasami) oraz występowanie określonych gatunków.

Ten uproszczony podział przygotowany został dla Rady Europy i Komisji Europejskiej, by ułatwić współpracę w Europie w zakresie ochrony przyrody.

Dla każdego regionu z osobna tworzona jest sieć Natura 2000 w taki sposób, by zachować zasoby typowych gatunków zagrożonych oraz siedlisk.

Biogeografia

... to nauka zajmująca się przestrzennym rozmieszczeniem żyjących na Ziemi gatunków roślin i zwierząt. Mapa przedstawia regiony biogeograficzne Europy.

fot. H. Janowski

W granicach Polski występują dwa regiony biogeograficzne: kontynentalny - 96% powierzchni i alpejski - 4% w obrębie Karpat.

Dlaczego giną gatunki

W ogromnym tempie kurczą się dziś obszary bagienne, tereny podmokłe, wybrzeża morskie, rafy koralowe, jeziora, a wraz z nimi niezwykle bogata flora i fauna. Jeżeli tempo degradacji biosfery utrzyma się na dzisiejszym poziomie, świat organizmów żywych do roku 2030 zubożeje o 25% gatunków.

Dlaczego potrzebujemy Natury 2000

Czasy, w których żyjemy to okres bardzo intensywnego wymierania gatunków. W dziejach Ziemi wymieranie gatunków i pojawianie się w ich miejsce nowych to zjawisko naturalne. W trakcie ewolucji zachodzi ono stale, lecz w XX wieku, z powodu działalności człowieka, jego tempo wyraźnie przyspieszyło, szacuje się, że jest od 100 do 1000 razy szybsze, niż zakładany naturalny proces wymierania. Jeżeli nie powstrzymamy tego procesu w ciągu 20-30 lat w Europie wyginie ok. 15% gatunków samych tylko ptaków, a wraz z nimi inne gatunki zwierząt i roślin powiązanych ekologicznymi zależnościami.

Przyroda w państwach Unii Europejskiej jest szczególnie zagrożona. W Europie negatywna presja człowieka na środowisko jest wyjątkowo duża z uwagi na dużą gęstość zaludnienia i wysoką stopę życiową. Rozprzestrzenianie się terenów zabudowanych, inwestycje w nowe drogi, wielkoprzemysłowe rolnictwo, regulacja rzek spowodowały zmiany zagrażające przetrwaniu pospolitych dotąd gatunków.

Również w Polsce niepokojąco szybko ginie różnorodność biologiczna. Zagrożone są gatunki ptaków krajobrazu rolniczego, związane z martwym drewnem i starymi lasami. Dramatycznie zmniejsza się liczebność ptaków. Zaledwie 20% występujących w naszym kraju siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt chronionych europejskim prawem jest we właściwym stanie.

zausznik - fot. H. Janowski

Najpoważniejszą przyczyną wymierania gatunków jest zawłaszczanie i przekształcanie ich życiowej przestrzeni.

Czerwone listy i Czerwone księgi

Czerwone listy - to kompletne spisy zagrożonych i ginących gatunków roślin, zwierząt i grzybów.

Tworzy się je dla poszczególnych kontynentów, krajów lub regionów. Tereny Natura 2000 wyznacza się z uwzględnieniem tych list.

Czerwone księgi - to publikacje popularyzujące idee ochrony przyrody i opisujące zagrożenia dotyczące wybranych cennych gatunków, znajdujących się na Czerwonych listach. Czerwoną Księgę zawierającą informacje o zagrożonych gatunkach w skali całego globu publikuje co kilka lat Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (IUCN). Ostatnia edycja z 2008 roku zawiera spis prawie 45 tysięcy gatunków, z czego 17 tysiącom przypisuje się bardzo duże ryzyko wyginięcia w stanie dzikim.

Polska Czerwona Księga Zwierząt - którą opracowuje Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk wzorowana jest na publikacjach IUCN. Zawiera listę zagrożonych w Polsce gatunków zwierząt z dokładnym ich opisem i mapami rozmieszczenia. Określa także stopień zagrożenia poszczególnych gatunków, rzadkość ich występowania oraz stosowane i proponowane sposoby ochrony. Wydano dotychczas dwie publikacje - poświęconą kręgowcom i bezkręgowcom. Opracowana została również Polska Czerwona Księga Roślin, która obejmuje paprotniki i rośliny nasienne.

EX	wymarłe (<i>extinct</i>)
EW	wymarłe na wolności (<i>extinct in the wild</i>)
CR	krytycznie zagrożone (<i>critically endangered</i>)
EN	zagrożone (<i>endangered</i>)
VU	narażone (<i>vulnerable</i>)
NT	bliskie zagrożenia (<i>near threatened</i>)
LC	najmniejszej troski (<i>least concern</i>)
DD	niewystarczająco zbadane (<i>data deficient</i>)
NE	nie oszacowane (<i>not evaluated</i>)

Wymarłe, zagrożone, narażone

Informacje o zagrożonych gatunkach gromadzone przez IUCN są grupowane w kategoriach określających stopień zagrożenia dla każdego gatunku. (*zielona ramka*)

siewka złota - fot. C. Korkosz

W Polskiej Czerwonej Księdze w kategorii EX znalazły się: tur i tarpan. Do kategorii „wymarłe lub prawdopodobnie wymarłe w Polsce” wpisano 14 gatunków:

- norka europejska,
- susel moręgowany,
- jaszczurka zielona,
- jesiotr zachodni,
- drop,
- sęp płowy,
- pardwa mszarna,
- nur czarnoszyi,
- karliczka,
- kobczyk,
- krzyżodziób sosnowy,
- pustulecinka,
- siewka złota,
- strepet.

Szacuje się, że liczba gatunków zamieszkujących Ziemię to prawdopodobnie 15 milionów. Dotychczas poznaliśmy 1,7 mln.

Do czego się zobowiązaliśmy?

Dyrektywa Ptasia zobowiązuje kraje Unii do:

- * tworzenia obszarów chronionych,
- * wdrażania zgodnych z potrzebami żywymi ptaków zasad zrównoważonego gospodarowania w miejscach ich występowania,
- * naturalizacji bądź odtwarzania przekształconych siedlisk,
- * ustalenia zasad eksploatacji populacji ptaków łownych.

Natura 2000 - podstawy prawne

Podstawy prawne dla funkcjonowania sieci Natura 2000 stanowią dwie Dyrektywy Unii Europejskiej: Ptasia i Siedliskowa. Zapisy unijnych Dyrektyw nie obowiązują wprost w krajach członkowskich, lecz muszą być wprowadzone do aktów prawnych poszczególnych państw. W Polsce jest to Ustawa o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 roku.

Dyrektywa Ptasia

Dyrektywa Ptasia (1979 r.) ma na celu ochronę i zachowanie wszystkich populacji ptaków naturalnie występujących w stanie dzikim. Zawiera pięć załączników. Pierwszy z nich to lista 180 gatunków ptaków o znaczeniu europejskim, wobec których należy podjąć działania ochronne. Są to gatunki wymierające, zagrożone lub rzadkie ze względu na zmiany zachodzące w ich siedliskach lub charakter zajmowanych siedlisk.

Kolejne załączniki regulują zasady handlu i pozyskiwania ptaków łownych, zawierają listę nieakceptowanych sposobów polowania oraz listę proponowanych badań i prac, które umożliwiłyby zapewnienie gatunkom właściwej ochrony.

Dyrektywa Siedliskowa

Dyrektywa Siedliskowa (1992 r.) dotyczy ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory. Ustala zasady ochrony gatunków zwierząt (z wyłączeniem ptaków, osobno chronionych na mocy Dyrektywy Ptasiej), a także roślin i siedlisk przyrodniczych. Ma na celu zachowanie szczególnie cennych i zagrożonych elementów różnorodności biologicznej na kontynencie europejskim w obrębie krajów Unii. Zawiera 6 załączników. Pierwszy wymienia typy siedlisk o znaczeniu wspólnotowym. Jest ich 198, w tym 61 priorytetowych, czyli takich, które wymagają szczególnej ochrony i za które, jako wspólnota państw, ponosimy szczególną odpowiedzialność.

fot. H. Janowski

Zasady tworzenia i funkcjonowania sieci Natura 2000 w Polsce określone są w Ustawie o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 r.

Drugi załącznik zawiera listy gatunków roślin i zwierząt, których ochrona wymaga stworzenia specjalnych obszarów ochrony. Załącznik trzeci określa kryteria wyznaczania takich obszarów. Kolejne załączniki zawierają listę gatunków wymagających ochrony, listę gatunków, których pozyskiwanie ze stanu dzikiego podlega ograniczeniom oraz wykaz zabronionych metod odławiania i zabijania zwierząt.

fot. H. Janowski

Co to jest siedlisko przyrodnicze

Siedlisko przyrodnicze to termin, który powstał w celu sklasyfikowania obszarów na potrzeby programu Natura 2000. Nie pokrywa się z definicją siedliska używaną w biologii, ekologii i leśnictwie. Oznacza obszar lądowy lub wodny wyodrębniony ze względu na cechy geograficzne (np. laguna, ujście rzeki, jaskinia, zatoka) lub cechy środowiska przyrodniczego (np. żyzna buczyna, zarośla kosodrzewiny, wrzosowisko, murawa kserotermiczna).

OSO i SOO

Te trudne do zapamiętania i łatwe do pomylenia w języku polskim skróty oznaczają dwa rodzaje obszarów Natura 2000: **obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO)** potocznie zwane obszarami „ptasimi” oraz **specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO)**, czyli tzw. obszary „siedliskowe”.

Chronione obszary zostają oznaczone odpowiednimi kodami, np. PLH080027. „PL” oznacza, że teren znajduje się w Polsce. „H” angielskie „*habitat*” czyli siedlisko - wiemy więc, że ten teren to SOO. Dwie pierwsze cyfry oznaczają numer województwa (08 to akurat lubuskie), a cztery ostatnie to numer kolejnej ostoi w danym województwie. Tak więc wzmiankowany PLH080027 to Uroczyska Borów Dolnośląskich.

Zapewne już wiecie, że kody zaczynające się od PLB to OSO, bo „B” oznacza „*birds*”, czyli ptaki.

**W Polsce do tej pory wyznaczono 124 obszary ptasie
i 364 siedliskowe.**

bąk - fot. C. Korkos

Bąk

Bąk to średniej wielkości ptak z rodziny czaplowatych. Zamieszkuje płytkie zbiorniki wodne: stawy, jeziora, starorzecza z rozległymi pasami trzcin i gęstą roślinnością szuwarową. Jest aktywny głównie nocą. Za dnia kryje się w szuwarach i znacznie łatwiej go usłyszeć niż zobaczyć. Samce bąka donośnie, charakterystycznie buczą. Ich głos słychać nawet z kilku kilometrów.

Zaskoczony w szuwarach bąk nieruchomieje, wyciąga szyję pionowo w górę i stara się maskować udając...trzcinę. Bąk je głównie drobne płazy, ryby, mięczaki i wodne owady, ale także pisklęta innych ptaków i gryzonia.

przykładowy obszar Natury 2000

Jezioro Świdwie

(PLB 320006)

Powierzchnia: 7196 ha

Kod obszaru: PLB320006

Forma ochrony: obszar specjalnej ochrony ptaków

Status: obszar wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska

Opis:

Ostoja znajduje się na równinie Wkrzańskiej przy granicy polsko-niemieckiej w woj. zachodniopomorskim. Obszar chroni jezioro Świdwie, fragment jeziora Stolsko oraz torfowiska, grunty porolne i rolne, a także znajdujące się między nimi niewielkie zbiorniki wodne oraz lasy Puszczy Wkrzańskiej. Najcenniejszy fragment ostoi to rezerwat „Jezioro Świdwie”, który podlega zapisom

fot. M. Osajda

Unijne dyrektywy wyznaczają ogólne zasady funkcjonowania Natury 2000. Szczegółowe rozwiązania jednak każdy kraj ustala samodzielnie.

Konwencji Ramsar z uwagi na znaczenie dla ptaków wodno-błotnych.

Łącznie w ostoi notowano 150 gatunków ptaków, w tym 42 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a także 13 gatunków ptaków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt, np. zielonka, batalion, rybołów, bąk, błotniak zbożowy. Spotkać tu można wyjątkowo rzadkie gatunki lęgowe: mewę małą, szablodzioba, szczudłaka. W lasach gnieźdzą się bieliki, kanie czarne i rude oraz orliki krzykliwe.

Obszar Jezioro Świdwie to również ważna ostoja ptaków migrujących: żurawia, gęsi zbożowej i białoczelnej. W ostoi stwierdzono także 40 gatunków ssaków, 12 gatunków płazów i 7 gatunków gadów.

Zagrożenia:

Głównym zagrożeniem jest brak dostatecznej kontroli nad gospodarką łowiecką, szkody powodowane kłusownictwem. Kolejnym jest bliskość Szczecina, co powoduje presję na powiększanie się obszarów zabudowy i rozwój infrastruktury.

Zagrożenie stwarza też gospodarka rolna, która po przejściowym okresie załamania w latach 80 i 90 ubiegłego wieku, teraz powoli się odbudowuje. Wiąże się to nie tylko z przywracaniem do użytkowania zaniedbanych pól i łąk, ale również z wprowadzaniem do środowiska chemicznych nawozów i pestycydów. Urbanizacja i zmiany w rolnictwie mogą wpłynąć na zmniejszenie obszaru ptasich siedlisk.

Bielik

Bielik, to nasz największy ptak drapieżny. Rozpiętość jego skrzydeł to niemal dwa i pół metra. Zamieszkuje stare rozległe lasy w pobliżu dużych zbiorników wodnych. Na wielkich drzewach buduje gniazda, których używa przez wiele lat. Takie wykorzystywane przez lata gniazdo może ważyć nawet tonę.

Poluje głównie na ryby, ale również na wodne ptaki. Sporadycznie łowi ssaki. Dzięki ochronie miejsc gniazdowych bielik przestał być w naszym kraju rzadkością. Jego populacja systematycznie rośnie.

bielik - fot. H. Janowski

Gniazda bielika objęte są ochroną strefową. W okresie lęgowym strefa ochronna wynosi 500 m.

Obszary Natura 2000 w Polsce

Dyrektywa Ptasia

Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków wg województw

Zachodniopomorskie:

1. Bagna Rozwarowskie
2. Delta Świny
3. Dolina Dolnej Odry
4. Jeziora Weltyńskie
5. Jezioro Miedwie i okolice
6. Jezioro Świdwie
7. Lasy Puszczy nad Drawą
8. Łąki Skoszewskie
9. Ostoja Cedyńska
10. Ostoja Drawska
11. Ostoja Ińska
12. Ostoja Witnicko-Dębnińska

13. Ostoja Wkrzańska
14. Puszcza Barłinecka
15. Puszcza Goleniowska
16. Puszcza nad Gwdą
17. Wybrzeże Trzebiatowskie
18. Zalew Kamieński i Dziwna
19. Zalew Szczeciński
20. Zatoka Pomorska

Lubuskie:

1. Bory Dolnośląskie
2. Dolina Dolnej Noteci
3. Dolina Środkowej Odry

4. Jeziora Puszczewskie i Dolina Obry
5. Lasy Puszczy nad Drawą
6. Łęgi Odrzańskie
7. Ostoja Witnicko-Dębnińska
8. Pojezierze Sławskie
9. Puszcza Barłinecka
10. Puszcza Notecka
11. Stawy Przemkowskie
12. Ujście Warty

Dolnośląskie:

1. Bory Dolnośląskie
2. Dolina Baryczy

3. Dolina Śródkowej Odry
4. Góry Stołowe
5. Grądy Odrzańskie
6. Karkonosze
7. Łęgi Odrzańskie
8. Stawy Przemkowskie
9. Zbiornik Mietkowski

Opolskie:

1. Grądy Odrzańskie

Wielkopolskie:

1. Dąbrowy Krotoszyńskie
2. Dolina Baryczy
3. Dolina Małej Welnj pod Kiszkowem
4. Dolina Samicy
5. Dolina Śródkowej Note-
ci i Kanału Bydgoskiego
6. Dolina Śródkowej Warty
7. Jeziora Pszczewskie i Dolina Obrzy
8. Jezioro Zgierzynieckie
9. Lasy Puszczy nad Drawą
10. Nadnoteckie Łęgi
11. Ostoja Nadgoplańska
12. Ostoja Rogalińska
13. Pojezierze Sławskie
14. Pradolina Warszawsko-Berlińska
15. Puszcza nad Gwdą
16. Puszcza Notecka
17. Wielki Łęg Obrzański
18. Zbiornik Wonieść

Pomorskie:

1. Bielawskie Błota
2. Dolina Dolnej Wisły
3. Dolina Słupi
4. Lasy Iławskie
5. Lasy Lęborskie
6. Lasy Mirachowskie
7. Ostoja Słowińska
8. Przybrzeżne Wody Bałtyku
9. Puszcza Darżlubiska
10. Ujście Wisły
11. Wielki Sandr Brdy
12. Zatoka Pucka
13. Ławica Słupska

Kujawsko-Pomorskie:

1. Bagienna Dolina Drwęc
2. Błota Rakutowskie
3. Dolina Dolnej Wisły
4. Dolina Śródkowej Note-
ci i Kanału Bydgoskiego
5. Ostoja Nadgoplańska
6. Żwirownia Skoki

Łódzkie:

1. Dolina Pilicy
2. Dolina Śródkowej Warty
3. Pradolina Warszawsko-Berlińska

Świętokrzyskie:

1. Dolina Nidy

2. Małopolski Przełom Wisły
Śląskie:

1. Dolina Górnej Wisły

Małopolskie:

1. Babia Góra
2. Beskid Niski
3. Gorce
4. Pieniny
5. Puszcza Niepołomska
6. Tatry
7. Torfowiska Orawsko-Nowotarskie

Podkarpackie:

1. Beskid Niski
2. Bieszczady
3. Góry Słonne
4. Lasy Janowskie
5. Pogórze Przemyskie
6. Puszcza Sandomierska
7. Puszcza Solska
8. Roztocze

Lubelskie:

1. Bagno Bubnów
2. Chełmskie Torfowiska Węgłanowe
3. Dolina Dolnego Bugu
4. Dolina Górnej Łabuńki
5. Dolina Sołokiji
6. Dolina Szyszły
7. Dolina Śródkowego Bugu
8. Dolina Śródkowej Wisły
9. Dolina Tyśmienicy
10. Lasy Janowskie
11. Lasy Parczewskie
12. Lasy Strzelecki
13. Małopolski Przełom Wisły
14. Ostoja Tyszowiecka
15. Polesie
16. Puszcza Solska
17. Roztocze
18. Uroczysko Mosty-Zahajk
19. Zbiornik Podedwórze
20. Zbiornik w Nieliszu
21. Zlewnia Górnej Huczwy

Podlaskie:

1. Bagienna Dolina Narwi
2. Dolina Dolnego Bugu
3. Dolina Dolnej Narwi
4. Dolina Górnej Narwi
5. Ostoja Biebrzańska
6. Przełomowa Dolina Narwi
7. Puszcza Augustowska
8. Puszcza Białowieska
9. Puszcza Knyszyńska
10. Puszcza Piska

Warmińsko-Mazurskie:

1. Bagna Nietlickie
2. Dolina Pastęki
3. Doliny Omulwi i Płodownicy
4. Doliny Wkry i Mławki

5. Jezioro Dobskie
6. Jezioro Drużno
7. Jezioro Łuknajno
8. Jezioro Oświn i Okolice
9. Lasy Iławskie
10. Ostoja Poligon Orzysz
11. Ostoja Warmińska
12. Puszcza Borecka
13. Puszcza Napiwodzko-Ramucka
14. Puszcza Piska
15. Zalew Wiślany

Mazowieckie:

1. Dolina Dolnego Bugu
2. Dolina Dolnej Narwi
3. Dolina Kostrzynia
4. Dolina Liwca
5. Dolina Pilicy
6. Dolina Śródkowej Wisły
7. Doliny Omulwi i Płodownicy
8. Doliny Wkry i Mławki
9. Małopolski Przełom Wisły
10. Ostoja Kozienna
11. Puszcza Biała
12. Puszcza Kampinoska
13. Puszcza Napiwodzko-Ramucka
14. Puszcza Piska

pokląskwa - fot. H. Janowski

Obszary Natura 2000 w Polsce

Dyrektywa Siedliskowa

Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk wg województw

Zachodniopomorskie:

1. Bagno i Jezioro Ciemino
2. Bobolickie Jeziora Lobeliowe
3. Brzezińska Węgorza
4. Diabelskie Pustacie
5. Dolina Grabowej
6. Dolina Iny koło Recza
7. Dolina Krapieli
8. Dolina Piławy
9. Dolina Płoni i Jezioro Miedwie
10. Dolina Radwi Chocieli i Chotli
11. Dolina Rurzyca
12. Dolina Wieprzy i Studnicy
13. Dolna Odra
14. Dorzecze Parsęty
15. Gogolice-Kosa
16. Janiewickie Bagno
17. Jeziora Szczecińskie
18. Jezioro Babięcińskie

19. Jezioro Bukowo
20. Jeziora Czaplinieckie
21. Jezioro Kozie
22. Jezioro Lubie i Dolina Drawy
23. Jezioro Śmiadowo
24. Jezioro Wielki Bytyń
25. Karsibórz Świdwiński
26. Kemy Rymańskie
27. Lasy Bierzwnickie
28. Mirosławiec
29. Ostoja Goleniowska
30. Ostoja na Zatoce Pomorskiej
31. Pojezierze Myśluborskie
32. Police - Kanały
33. Poligon w Okonku
34. Przymorskie Błota
35. Słowińskie Błoto
36. Strzaliń koło Tuczna
37. Trzebiatowsko-Koło brzeski Pas Nadmorski
38. Ujście Odry i Zalew Szczeciński

39. Uroczyska Puszczy Drawskiej
40. Uroczyska w Lasach Stępnickich
41. Warnie Bagno
42. Wolin i Uznam
43. Wzgórz Bukowe

Śląskie:

1. Beskid Mały
2. Beskid Śląski
3. Beskid Żywiecki
4. Cieszyńskie Źródła Tufove
5. Graniczny Meander Odry
6. Kościół w Górkach Wielkich
7. Kościół w Radziechowach
8. Ostoja Olsztyńsko-Mirowska
9. Ostoja Śródkowojurajska
10. Ostoja Złotopotocka
11. Pierściec
12. Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie

13. Pustynia Błędowska
14. Stawy Łęczczok
15. Suchy Młyn
16. Szachownica

Opolskie:

1. Forty Nyskie
2. Góra Świętej Anny
3. Grądy w Dolinie Odry
4. Kamień Śląski
5. Ostoja Stawniowicko-Burgabicka
6. Załęczański Łuk Warty

Dolnośląskie:

1. Biała Łądecka
2. Bierutów
3. Buczna Szprotawsko-Piotrowicka
4. Chłodnia w Cieszkowie
5. Czarne Urwisko koło Lutyni
6. Dębnińskie Mokradła
7. Dobromierz

8. Dolina Dolnej Kwisy
9. Dolina Łachy
10. Dolina Widawy
11. Dzika Orlica
12. Góry Bardzkie
13. Góry Białskie i Grupa Śnieżnika
14. Góry i Pogórze Kaczawskie
15. Góry Kamienne
16. Góry Orlickie
17. Góry Stołowe
18. Grądy w Dolinie Odry
19. Grodczyn i Homole koło Dusznik
20. Irysový Zagon koło Gromadźnia
21. Kamionki
22. Karkonosze
23. Kopalnie w Złotym Stoku
24. Kościół w Konradowie
25. Las Pilczyci
26. Łęgi Odrzańskie
27. Masyw Chelmska
28. Masyw Ślęży
29. Muszkowicki Las Bukowy
30. Nowosolska Dolina Odry
31. Ostoja nad Baryczą
32. Ostoja nad Bobrem
33. Ostoja Nietoperzy Gór Sowich
34. Ostrzyca Proboszczowicka
35. Panińskie Skały
36. Pasma Krowiarki
37. Pątnów Legnicki
38. Piękna Dolina koło Polanicy
39. Przełom Nysy Kłodzkiej koło Morzyszowa
40. Przełomowa Dolina Nysy Łużyckiej
41. Przełomy Pełeczniczy pod Książem
42. Przeplatki nad Bystrzącą
43. Rudawy Janowickie
44. Skałki Stoleckie
45. Stawy Sobieszowskie
46. Stawy w Borowej
47. Sztolnia w Młotach
48. Sztolnie w Leśnej
49. Torfowiska Gór Izerskich
50. Torfowisko pod Zieleńcem
51. Uroczyska Borów Dolnośląskich
52. Wrzosowiska Świętoszowsko-Ławszowskie
53. Wrzosowisko Przemkowskie
54. Wzgórz Kiełczyńskie
55. Zagórzyckie Łąki
56. Zwirownie w Starej Olesznej

Łódzkie:

1. Dąbrowa Grotnicka

2. Dąbrowa Świetlista w Pernie
3. Dolina Dolnej Pilicy
4. Dolina Rawki
5. Dolina Środkowej Pilicy
6. Lasy Spalskie
7. Łąka w Bęczkowicach
8. Niebieskie Źródła
9. Ostoja Przedborska
10. Pradolina Bzury-Neru
11. Załęczański Łuk Warty

Wielkopolskie:

1. Bagno Chlebowo
2. Barłozna Wolsztyńska
3. Biedrusko
4. Dąbrowy Krotoszyńskie
5. Dąbrowy Obrzyckie
6. Diabelskie Pustacie
7. Dolina Noteci
8. Dolina Piławy
9. Dolina Rurzyca
10. Fortyfikacje w Poznaniu
11. Huby Grzebieniskie
12. Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry
13. Jezioro Brenno
14. Jezioro Gopło
15. Jezioro Kubek
16. Kopanki
17. Ostoja nad Baryczą
18. Ostoja Nadwarciańska
19. Ostoja Wielkopolska
20. Ostoja Zgierzyńska
21. Pojezierze Gnieźnieńskie
22. Poligon w Okonku
23. Pradolina Bzury-Neru
24. Puszcza Bieniszewska
25. Rogalińska Dolina Warty
26. Sieraków
27. Torfowisko Rzeczińskie
28. Uroczyska Puszczy Drawskiej
29. Zachodnie Pojezierze Krzywińskie

Podkarpackie:

1. Bednarka
2. Bieszczady
3. Fort Salis Sogłio
4. Góry Słonne
5. Horyniec
6. Jasiołka
7. Kołaczna
8. Łysa Góra
9. Ostoja Jaśliska
10. Ostoja Magurska
11. Ostoja Przemyska
12. Rymanów
13. Rzeka San
14. Sztolnie w Węglówce
15. Trzciana
16. Uroczyska Lasów Janowskich
17. Uroczyska Puszczy Soskiej

Świętokrzyskie:

1. Dolina Krasnej
2. Lasy Suchedniowskie

3. Łysogóry
4. Ostoja Nidziańska
5. Ostoja Przedborska
6. Przełom Wisły w Małopolsce

Warmińsko-Mazurskie:

1. Bieńkowo
2. Budwity
3. Dolina Drwęcy
4. Gązwa
5. Gierłoż
6. Jezioro Drużno
7. Jezioro Karaś
8. Mamerki
9. Ostoja Borecka
10. Ostoja Lidzbarska
11. Ostoja Welska
12. Przełomowa Dolina Rzeki Wel
13. Puszcza Romincka
14. Rzeka Pasłęka
15. Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana

Pomorskie:

1. Bagna Izbickie
2. Białe Błoto
3. Białogóra
4. Bór Chrobotkowy
5. Bunkier w Oliwie
6. Bytowskie Jeziora Lobeliowe
7. Dolina Górnej Leby
8. Dolina Grabowej
9. Dolina Kłodawy
10. Dolina Łupawy
11. Dolina Reknicy
12. Dolina Stropnej
13. Dolina Środkowej Wietcisy
14. Dolina Wieprzy i Studnicy
15. Dolna Wisła
16. Górkowski Las
17. Hopowo
18. Jar Rzeki Raduni
19. Jeziora Lobeliowe koło Soszycy
20. Jeziora Wdzydzkie
21. Jeziora Chośnickie
22. Jezioro Bobięcińskie
23. Jezioro Krasne
24. Jezioro Piasek
25. Krzewiny
26. Kurze Grzędy
27. Lubnia
28. Łebskie Bagna
29. Mawra-Bagno Biała
30. Mechowska Sułczyńskie
31. Miasteckie Jeziora Lobeliowe
32. Mierzeja Sarbska
33. Orle
34. Ostoja Słowińska
35. Ostoja w Ujściu Wisły
36. Pelcznica
37. Płańskie Łąki
38. Pływające Wyspy pod

- Rekowem
39. Przymorskie Błota
40. Przywidz
41. Sandr Brdy
42. Sandr Wdy
43. Staniszewskie Błoto
44. Studzienickie Torfowiska
45. Torfowisko Poblockie
46. Trzy Młyny
47. Twierdza Wisłoujście
48. Wacmierz
49. Widowo
50. Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana
51. Zatoka Pucka i Półwysep Helski
52. Ławica Słupska

Mazowieckie:

1. Bagno Całowanie
2. Baranie Góry
3. Dąbrowa Radziejowska
4. Dąbrowy Seroczyńskie
5. Dolina Dolnej Pilicy
6. Dolina Rawki
7. Dolina Wkry
8. Dolina Zwolenki
9. Forty Modlińskie
10. Kantor Stary
11. Krogulec
12. Łęgi Czarnej Strugi
13. Olszyny Rumockie
14. Ostoja Lidzbarska
15. Ostoja Nadbużańska
16. Pakostaw
17. Przełom Wisły w Małopolsce
18. Puszcza Kampinoska
19. Sikórz
20. Wydmy Lucynowsko-Mostowieckie

Kujawsko-Pomorskie:

1. Ciechocinek
2. Cyprianka
3. Cytadela Grudziądz
4. Dolina Drwęcy
5. Dolina Noteci
6. Doliny Brdy i Stążki w Borach Tucholskich
7. Dolna Wisła
8. Dybowska Dolina Wisły
9. Forty w Toruniu
10. Jezioro Gopło
11. Krzewiny
12. Nieszawska Dolina Wisły
13. Ostoja Lidzbarska
14. Pojezierze Gnieźnieńskie
15. Sandr Wdy
16. Solecka Dolina Wisły
17. Torfowisko Linie
18. Torfowisko Mieleńskie
19. Zamek Świecie

Podlaskie:

1. Dolina Biebrzy
2. Jeleniewo
3. Narwiańskie Bagna

4. Ostoja Knyszyńska
5. Ostoja Nadbużańska
6. Ostoja Suwalska
7. Ostoja w Dolinie Górnej Narwi
8. Ostoja Wigierska
9. Pojezierze Sejneńskie
10. Puszcza Augustowska
11. Puszcza Białowieńska
12. Schrony Brzeskiego Rejonu Umocnionego

Małopolskie:

1. Babia Góra
2. Bednarka
3. Beskid Mały
4. Cerkiew w Łosiu koło Ropy
5. Czarna Orawa
6. Czerna
7. Dolina Białki
8. Dolina Prądnika
9. Dolinki Jurajskie
10. Grota Zbójnicka na Lopieniu
11. Jaroszewice
12. Kalina-Lisinieć
13. Koło Grobli
14. Kostrza
15. Krynica
16. Lipówka
17. Luboń Wielki
18. Łabowa
19. Małe Pieniny
20. Michałowice
21. Na Policy
22. Nowojowa
23. Opactwo Cystersów w Szczyrcu
24. Ostoja Gorczańska
25. Ostoja Magurska
26. Ostoja Popradzka
27. Ostoja Środkowojurajska
28. Ostoje Nietoperzy Okolic Bukowca
29. Pieniny
30. Podkocze w Szczawnicy
31. Polana Biały Potok
32. Puczyński Błędogoś
33. Sterców-Szcianka
34. Tatry
35. Torfowiska Orawskie -Nowotarskie
36. Waly

Lubuskie:

1. Buczyzna Szprotawsko-Piotrowicka
2. Buczyzny Łagowsko-Sułczyńskie
3. Dolina Dolnej Kwisy
4. Dolina Ilanki
5. Dolina Leniwej Obry
6. Dolina Płiszki
7. Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry
8. Jezioro Kozie
9. Kargowskie Zakola Odry
10. Lasy Bierzwnickie
11. Łęgi Odrzańskie

12. Łęgi Słubickie
13. Mopkowy Tunnel koło Krzystkowic
14. Nietoperk
15. Nowosolska Dolina Odry
16. Torfowiska Sułowskie
17. Torfowisko Chłopiny
18. Torfowisko Młodno
19. Ujście Ilanki
20. Ujście Noteci
21. Uroczyska Borów Dolnośląskich
22. Uroczyska Puszczy Drawskiej
23. Wrzosowiska Świętoszowsko-Ławszowskie

Lubelskie:

1. Chmiel
2. Czarny Las
3. Dąbrowy Seroczyńskie
4. Debrzy
5. Dobromyśl
6. Dobryń
7. Dobużek
8. Dolina Łętowni
9. Dolina Sieniochy
10. Dolina Szyszły
11. Dolina Środkowego Wieprza
12. Dolny Wieprz
13. Gliniska
14. Gościeradów
15. Hubale
16. Izbicki Przełom Wieprza
17. Jeziora Uściwierskie
18. Kąty
19. Krowie Bagno
20. Lasy Sobiborskie
21. Niedzieliska
22. Olszanka
23. Opole Lubelskie
24. Ostoja Nadbużańska
25. Ostoja Poleska
26. Pastwiska nad Huczwą
27. Płaskowyż Nałęczowski
28. Podpakule
29. Poleska Dolina Bugu
30. Popówka
31. Przełom Wisły w Małopolsce
32. Puławy
33. Roztocze Środkowe
34. Stawska Góra
35. Suśle Wzgórze
36. Sztolnie w Senderkach
37. Świdnik
38. Święty Roch
39. Terespol
40. Torfowiska Chelmskie
41. Torfowisko Sobowice
42. Uroczyska Lasów Janowskich
43. Uroczyska Puszczy Soskiej
44. Wodny Dół
45. Wygon Grabowiecki
46. Zachodniowołyńska Dolina Bugu
47. Zarośle
48. Żurawce

— fot. M. Osajda

Co to jest „właściwy stan ochrony”?

Dyrektywy Unii nie określają sposobów ochrony poszczególnych siedlisk i gatunków, ale nakazują zachowanie tzw. właściwego stanu ich ochrony.

W przypadku siedlisk przyrodniczych oznacza to, że:

- * naturalny ich zasięg nie zmniejszy się,
- * zachowana zostanie ich specyficzna struktura i funkcje ekologiczne,
- * zachowany zostanie właściwy stan typowych dla nich gatunków.

W przypadku gatunków:

- * zachowana zostanie liczebność populacji, gwarantująca ich utrzymanie się w biocenozie przez dłuższy czas,
- * naturalny zasięg gatunku nie zmniejszy się,
- * zachowana zostanie wystarczająco duża powierzchnia siedliska gatunku.

Natura 2000 a działalność człowieka

Założeniem sieci Natura 2000 jest dążenie do harmonijnego współistnienia człowieka i przyrody.

Oznacza to, że brany jest pod uwagę nie tylko aspekt przyrodniczy, ale również interes człowieka, o ile nie zagraża on chronionym siedliskom czy gatunkom.

Na obszarach Natura 2000 można więc podejmować różnego rodzaju działalność, jeśli nie wpływa ona na stan chronionego obszaru. Często zdarza się, że taka działalność jest wręcz pożądana. W Polsce wiele obszarów Natura 2000 zostało wyznaczonych na terenach rolniczych, a niektóre gatunki ptaków krajobrazu rolniczego wymagają utrzymania niskiej roślinności. Na przykład derkacz, rzadki ptak żyjący na podmokłych łąkach, może przetrwać tylko dzięki koszeniu łąk.

Zabronione jest natomiast podejmowanie jakichkolwiek działań, które mogą negatywnie oddziaływać na siedliska lub gatunki. Istnieją jednak wyjątki od tej zasady, w przypadku działań naprawdę niezbędnych dla interesu publicznego. Tego typu działania lub inwestycje mogą być podejmowane wówczas, gdy nie ma alternatywy, czyli gdy nie ma sposobu na ominięcie obszaru Natura 2000 przy ich realizacji. Zgoda na takie inwestycje może być wydana tylko pod warunkiem zrekompensowania strat przyrodniczych w innym miejscu. Wszystkie działania stwarzające zagrożenie dla sieci Natura 2000 muszą być dokładnie przeanalizowane pod kątem oddziaływania na środowisko.

— fot. H. Janowski

Największe powierzchnie obszarów chronionych wyznaczyły Słowenia i Estonia: ok. 30%.

PLB200002 czyli sprawa Rospudy

Czy pamiętacie głośną sprawę Doliny Rospudy? Dolina Rospudy jest dziś częścią obszaru Natura 2000 o kodzie PLB200002, czyli Puszcza Augustowska. Teren doliny miała przeciąć obwodnica Augustowa. Ekolodzy przez 10 lat walczyli, by uchronić przyrodę i krajobraz doliny przed drogą szybkiego ruchu. Naciski społeczne były jednak silne. Mieszkańcy Augustowa chcieli obwodnicy, inwestorzy chcieli budować, polski rząd stał najczęściej po stronie inwestorów. Losy doliny były bardzo niepewne. Konflikt narastał i wydawało się, że nie da się pogodzić interesów człowieka i przyrody.

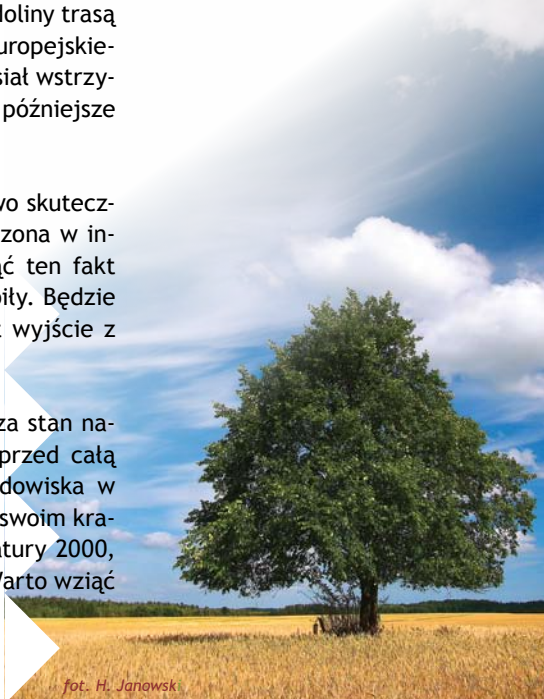
W końcu, dzięki temu, że dolina znajduje się na terenach Natura 2000, sprawą Rospudy zainteresowała się Komisja Europejska, która orzekła, że przyroda na tym terenie jest unikatowa i żadne kompensaty (np. nasadzenie drzew) nie naprawią szkód, jakie wywołałoby przecięcie doliny trasą szybkiego ruchu. Sprawa Rospudy trafiła do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości i polski rząd musiał wstrzymać kontrowersyjną inwestycję. Jak dowiodły późniejsze analizy trasa nie została wytyczona właściwie.

Dziś już wiemy, że w przypadku Rospudy prawo skutecznie ochroniło przyrodę. Droga została wyznaczona w innym miejscu. Strony konfliktu musiały przyjąć ten fakt do wiadomości. Nastroje społeczne się uspokoiły. Będzie droga i będzie dolina, bo niemal zawsze jest wyjście z sytuacji.

Odkąd Polska wstąpiła do Unii odpowiadamy za stan naszego środowiska nie tylko przed sobą, ale przed całą Europą. Na tym właśnie polega ochrona środowiska w sieci Natura 2000. Hiszpanie wdrażając sieć w swoim kraju kierują się zasadą: „nie ma odwrotu od Natury 2000, więc trzeba widzieć korzyści a nie kłopoty”. Warto wziąć z nich przykład.

Sankcje

W przypadku niezapewnienia właściwej ochrony terenom Natura 2000 Komisja Europejska może wystąpić do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości o nałożenie kar finansowych na kraj, który nie respektuje unijnych dyrektyw.

fol. H. Janowski

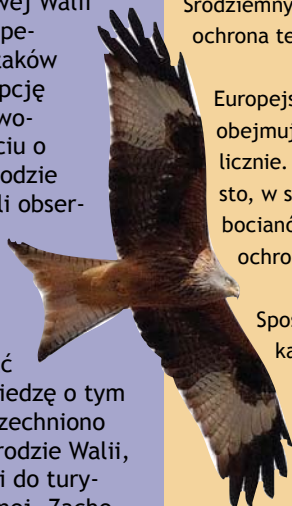
**W Polsce wyznaczanie obszarów Natura 2000 wciąż trwa.
W tej chwili tereny te zajmują ponad 16% powierzchni
(docelowo będzie to ok. 20%).**

Kania ruda marką Walii

Kania ruda była dawniej w Wielkiej Brytanii popularnym ptakiem, lecz na skutek działań człowieka pod koniec XX wieku znalazła się na skrajnym wymarcia. Wówczas dla jej ochrony w środkowej Walii powołano obszar specjalnej ochrony ptaków i stworzono koncepcję turystycznego rozwoju regionu w oparciu o popularny na zachodzie *birdwatching*, czyli obserwowanie ptaków.

Wybudowano wieże obserwacyjne, z których można obserwować kanie i pogłębić wiedzę o tym gatunku. Rozpowszechniono informacje o przyrodzie Walii, stworzono warunki do turystyki pieszej i konnej. Zachęcono mieszkańców regionu do ekologicznej produkcji i wykorzystania kani jako logo dla lokalnych produktów.

Dzięki takim działaniom powstało przeszło 100 nowych miejsc pracy, a region odwiedziło tysiące turystów. Pamiętając, że działalność w obszarach Natura 2000 nie może zaszkodzić przyrodzie, ruch turystyczny zorganizowano tak, by turyści poruszali się pieszo, rowerami lub konno. Samochody nie wjeżdżały na chronione obszary.

Czym różni się Natura 2000 od innych form ochrony przyrody

Natura 2000 to system ochrony przyrody wspólny dla całej Unii Europejskiej. Przyroda nie zna granic, więc działania ochronne w poszczególnych krajach okazują się niewystarczające lub całkiem nieskuteczne. Nie da się, na przykład, skutecznie chronić rybołowa tylko w Polsce. Rybołowy zimę spędzają nad morzem Śródziemnym, więc jeśli nie będą chronione również w Grecji, ochrona tego gatunku będzie nieskuteczna.

Europejski kontekst powoduje, że lista chronionych gatunków obejmuje również te, które lokalnie występują jeszcze dość licznie. Na przykład bocian biały w Polsce widywany często, w skali Europy jest gatunkiem zagrożonym. Przetrawianie bocianów białych w Europie zależy więc w dużej mierze od ochrony tego gatunku w Polsce.

Sposób ochrony gatunków i siedlisk ustalany jest dla każdego obszaru z osobna. Są więc obszary na których działania ochronne wymagają surowego reżimu - podobnie jak w ścisłych rezerwach lub parkach narodowych, są też takie, które dopuszczają dużą swobodę gospodarczej działalności człowieka.

Obszary Natura 2000 są bardzo różnorodne: od dużych kompleksów leśnych, jak Puszcza Piska lub Bory Dolnośląskie, po niewielkie bunkry i strychy stanowiące zimowiska nietoperzy. Niektóre obszary chronią naturalne ekosystemy, np. Puszcza Białowieska, inne obejmują miejsca intensywnej działalności gospodarczej człowieka, np. Ostoja Świdnik chroniąca kolonię susła peretkowanego na regularnie koszonej płycie lotniska.

fot. C. Korkosz

Się Natura 2000 ma charakter otwarty. Oznacza to, że zawsze będzie można do niej dodać nowe tereny.

Natura 2000 - korzyści dla regionu

Największą korzyścią z istnienia sieci Natura 2000 jest zachowanie walorów przyrodniczych. Dobrze zachowane środowisko to wciąż niedoceniana, a w istocie bezcenna wartość.

Natura 2000 może stanowić ważny element promocji regionu, świadczy bowiem o dobrym stanie środowiska i zachęca do wypoczynku w takim miejscu. Przyczynia się więc do rozwoju agroturystyki i turystyki związanej z poznawaniem przyrody. Atrakcyjne przyrodniczo tereny są chętnie odwiedzane przez przyrodników-amatorów, ornitologów, fotografów, naukowców, itp.

Na bazie walorów przyrodniczych można też rozwijać usługi związane z ekologicznym rolnictwem, lokalnymi, tradycyjnymi produktami.

Mieszkańcy takich regionów, widząc zainteresowanie turystów, sami stają się bardziej dumni z miejsca, w którym mieszkają. Chętniej poznają jego historię i walory przyrodnicze, angażują się w jego ochronę i działania promocyjne. Natura 2000 stymuluje więc rozwój regionalnej tożsamości.

Dzięki obszarom Natura 2000 gminy mogą zabiegać o dodatkowe fundusze na rozwój obszarów wiejskich i ochronę środowiska.

Zielononózki i karpie w Dolinie Baryczy

Możliwości jakie daje Natura 2000 doskonale spożytkowali także mieszkańcy Doliny Baryczy. Wykorzystując dziedzictwo przyrodnicze regionu i opierając się na tradycyjnej gospodarce, wypromowali lokalny produkt - karpia milickiego. Hodowla karpia to przykład zrównoważonego rozwoju. Zrównoważonego, czyli takiego, który godzi interesy człowieka i przyrody.

Kolejnym przykładem z Doliny Baryczy są kury zielononózki. Stadka kur hodowanych w ekologicznych i agroturystycznych gospodarstwach są źródłem dochodu dla mieszkańców i atrakcją dla turystów. Jaja zielononózek są droższe, ale - oczywiście - zdrowsze, niż te z ferm hodowlanych, dlatego są chętnie kupowane.

fol. H. Janowski

Każdy obszar Natura 2000 jest wyjątkowy, bogaty przyrodniczo i może być szansą dla rozwoju regionu.

Koszenie łąk chroni derkacza

Derkacz to specjalista od ukrywania się wśród roślinności. Praktycznie nigdy nie pojawia się na otwartym terenie, a zmusić go do lotu można jedynie podchodząc bardzo blisko. Derkacz najchętniej zasiedla ekstensywnie

derkacz - fot. C. Korkosz

użytkowane podmokłe łąki. Samiec - gospodarz na swoim terenie - odzywa się przeważnie w nocy, charakterystycznym terkotem: krrek-krrek. Jeśli krrek-krrek słyszymy również za dnia może to świadczyć o większej liczbie samców w okolicy, które walczą w obronie terytorium.

Derkacze to ptaki wędrowne. Do Polski przylatują na przełomie kwietnia i maja, a na przełomie września i października odlatują do środkowej Afryki.

Tradycyjne rolnictwo chroni przyrodę

Polski krajobraz rolniczy stanowi ogromną wartość dla Europy. Zachowało się tu jeszcze tradycyjne, ekstensywne rolnictwo, piękne krajobrazy z mozaikowym układem niewielkich pól uprawnych, hodowla rodzimych ras zwierząt i uprawa starych, tradycyjnych gatunków roślin. Taki charakter rolnictwa korzystnie wpływa na zachowanie różnorodności biologicznej.

Choć często nie doceniamy tego co mamy i chcielibyśmy rolnictwo intensyfikować, by „doganiać Zachód”, Unia Europejska w polskim tradycyjnym rolnictwie widzi ratunek dla europejskiej przyrody. Polsce przypisuje się strategiczne znaczenie dla zachowania gatunków ptaków typowych dla krajobrazu rolniczego, takich jak: bocian biały, ortolan, skowronek, kuropatwa, pokląskwa.

Skutki intensyfikacji rolnictwa

Monokulturowe uprawy, nadmierne używanie środków chemicznych, usuwanie śródpolnych zadrzewień, osuszenie terenów podmokłych, wielkoprzemysłowa hodowla zwierząt skutkują dziś w Europie intensywnym wymieraniem gatunków. Z europejskich pól dawno zniknęły skowronki, nie przylatują bociany, nie ma zajęcy, nawet widok popularnych u nas zwierząt gospodarskich jest wielką rzadkością. Negatywne skutki dla przyrody są ogromne, a jakość tak produkowanego pożywienia pozostawia wiele do życzenia. Kryterium wydajności i ekonomii nie zawsze powinno być na pierwszym miejscu.

Obecnie w polskim rolnictwie zauważa się wiele niekorzystnych zmian. Choć rolniczy krajobraz mamy jeszcze stosunkowo dobrze zachowany, bogactwo przyrodnicze terenów wiejskich jest zagrożone. Zagroża mu tendencja do intensyfikacji i nadmiernej chemizacji rolnictwa, a także wypalanie traw i zaprzestanie (z przyczyn ekonomicznych) użytkowania terenów zielonych.

Na 485 rodzajów występujących w naszym kraju zespołów roślinnych, połowa związana jest z krajobrazem rolniczym.

Dlaczego giną kuropatwy

Cechą szczególną w biologii kuropatwych jest składowanie bardzo dużej ilości jaj. W gniazdach kuropatw znajdowano ich od 4 aż do 22. Mimo tak dużej rozrodności, kuropatwa znika z naszego krajobrazu. Co prawda liczebność kuropatw malała zawsze po ostrych zimach, ale stopniowo się odbudowywała. Jednak przez ostatnie, stosunkowo łagodne klimatycznie dwudziestolecie, odbudowa liczebności nie następuje lub następuje zbyt wolno. Dlaczego się tak dzieje?

Okazuje się, że problem z kuropatwą dotyczy głównie środowiska jej życia. W latach 1995-2001 w zachodniej Polsce prowadzono badania na 64 parach kuropatw z użyciem telemetrii. Okazało się, że 80% gniazd tych ptaków znajdowało się na miedzach, wśród chwastów, a tylko 20% w zbożach. Problem w tym, że owych miedz jest coraz mniej, podobnie jak kęp krzewów i pasów innej dzikiej roślinności, ponieważ rolnicy je likwidują. Do innych zagrożeń należy również używanie chemicznych środków ochrony roślin uprawnych. Mówiąc krótko - kuropatwom najlepiej wiedzie się w miejscach, gdzie praktykowane jest rolnictwo drobnoobszarowe, ekstensywne, pełne miedz, z urozmaiconymi, silnie rozczłonkowanymi uprawami. Bez takich miejsc kuropatwy nie przetrwają.

Przybysz z bezkresnych stepów

Skowronek jest jednym z najbardziej sympatycznych ptaków wiejskiego krajobrazu. Gdy ziemia się ociepla, a trawy zielenią, przystępuje do godów. Samczyki od wczesnych godzin rannych wzlatują wysoko i śpiewają wytrwale wiele godzin. Samiczka wysiaduje jaja w przytulnym gniazdku wystanym suchymi źdźbłami. Skowronek to pierwotnie ptak typowo stepowy. W miarę wylesiania Europy, pojawiły się otwarte tereny rolnicze, które stały się jego nowym środowiskiem życia. Obecnie wskutek intensyfikacji rolnictwa w zachodniej Europie jest bardzo rzadki.

Kuropatwa

kuropatwy - fot. H. Janowski

Kuropatwa (*Perdix perdix*) należy do rzędu grzebiących i rodziny kuropatwych. Najbliższymi jej krewniakami są bażant i przepiórka. Kuropatwy spędzają zimę w stadkach, najczęściej w rejonach, gdzie odbywały lęgi, a więc są ptakami osiadłymi. Wiosną dobierają się w pary, rozpraszają się i w maju rozpoczynają lęgi.

Intensyfikacja rolnictwa powoduje spadek liczebności pospolitych dotąd gatunków roślin i zwierząt.

Co należy robić

Programy rolnośrodowiskowe wymagają od rolników podejmowania działań dodatkowych względem normalnego gospodarowania lub zaniechania niektórych działań. Mogą to być na przykład:

- rezygnacja ze stosowania chemicznych środków ochrony roślin na brzegach pól, przy zadrzewieniach, aby poprawić warunki żerowania gatunków mających swe remizy w tych miejscach
- opóźnianie prac polowych, szczególnie koszenia użytków zielonych do czasu wyprowadzenia lęgów wiosennych przez ptaki
- pozostawianie fragmentów odłogowanych pól, aby ptaki i inne grupy zwierząt miały więcej pożywienia
- koszenie opuszczonych i nie użytkowanych łąk w celu przeciwdziałania naturalnej sukcesji i zamianie tych otwartych siedlisk na lasy

Natura 2000 w rolnictwie

działać można...

Tereny rolnicze mają w Polsce znaczący udział w sieci Natura 2000. Nie znaczy to, że należy zaprzestać rolniczego użytkowania chronionych obszarów. Jak w innych przypadkach, tak również w rolnictwie działalność człowieka na obszarach Natura 2000 nie podlega ograniczeniom, pod warunkiem, że nie szkodzi siedliskom przyrodniczym oraz gatunkom roślin i zwierząt podległych ochronie.

...a nawet trzeba

Rolnicze użytkowanie gruntów jest czasem niezbędne dla utrzymania siedlisk i gatunków. Konieczne jest szczególnie wykaszanie łąk i pastwisk lub wypasanie na nich bydła. Takie użytkowanie chroni przed zarastaniem drzewami i krzewami, co ma ogromne znaczenie dla przetrwania gatunków związanych z niską roślinnością trawiastą.

to się opłaca

W porównaniu z krajami Unii polskie rolnictwo stosunkowo łagodnie obeszło się z przyrodą. Wciąż jednak zachodzą w nim niekorzystne dla przyrody zmiany. By im zapobiec i zachęcić rolników do gospodarowania w zgodzie z naturą, stworzono europejski system finansowy, który wspiera działania służące zachowaniu i poprawie stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków na obszarach wiejskich. Polska ma wyjątkową szansę, by wykorzystać fakt, że posiadamy jeszcze przyrodę i wiejskie krajobrazy, jakich zazdroszą nam mieszkańcy zachodniej Europy.

koniki polskie - fot. M. Osajda

**Wyznaczenie obszaru Natura 2000 nie pociąga za sobą żadnych zmian własnościowych na tym terenie.
Nie będzie więc wykupywania gruntów lub wywłaszczeń.**

Program rolnośrodowiskowy

Finansowym narzędziem stworzonym dla ochrony przyrody na terenach wiejskich jest program rolnośrodowiskowy. Rolnicy, którzy zdecydują się na gospodarowanie w tradycyjny, ekstensywny sposób, dobrowolnie przyjmując określone zobowiązania, otrzymają wsparcie finansowe, jako wynagrodzenie za działanie na rzecz środowiska, lub rekompensaty za utracone dochody w wyniku zaprzestania intensywnej produkcji.

Program rolnośrodowiskowy zawiera szereg pakietów mających na celu ochronę ekosystemów łąk, pól i pastwisk, a dopłaty dla rolników gospodarujących na terenach Natura 2000 są o 20% wyższe niż poza tymi obszarami.

Pakiet 5

Program rolnośrodowiskowy został podzielony na zestawy działań, zwane pakietami. Takich pakietów jest 9, a pakiet nr 5 to: „Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000”. Dotyczy on więc tylko rolników gospodarujących na obszarach Natura 2000. Rolnicy co roku mogą otrzymać finansowe wynagrodzenie za każdy właściwie użytkowany hektar ziemi. Pakiet 5 zawiera kilka wariantów:

ochrona siedlisk lęgowych ptaków	- 1370 zł/ha
mechowiska	- 1390 zł/ha
szuwary wielkoturzykowe	- 910 zł/ha
łąki trzęślicowe i selernicowe	- 1390 zł/ha
murawy ciepłolubne	- 1380 zł/ha
półnaturalne łąki wilgotne	- 840 zł/ha
półnaturalne łąki świeże	- 840 zł/ha
bogate murawy bliźniczkowe	- 870 zł/ha
stonorośla	- 1190 zł/ha
użytki przyrodnicze	- 550 zł/ha

Szczegółowe dane o wymogach dla każdego wariantu dostępne są m.in. na stronach internetowych ministerstwa rolnictwa, a także w ośrodkach doradztwa rolniczego i oddziałach Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

- zamiana pól uprawnych na trwale użytki zielone - szczególnie na terenach narażonych na erozję i sptyły zanieczyszczeń do wód powierzchniowych

- zakładanie miedz, wprowadzanie zieleni buforowej wzdłuż cieków wodnych, pasów śródpolnych zadrzewień

- odtwarzanie dawnych oczek wodnych i mokradł śródpolnych w celu poprawy stosunków wodnych i nie nawożenie ich najbliższego otoczenia.

bazant - fot. M. Osajda

Ważną funkcję pełnią dziś doradcy rolnośrodowiskowi, czyli specjaliści przyrodniczy, którzy współpracując z rolnikiem przygotowują pięcioletni plan działań.

Jakie mamy leśne siedliska?

Jak pamiętacie, załącznik nr 1 Dyrektywy Siedliskowej wylicza typy siedlisk podległych ochronie w sieci Natura 2000. Takich siedlisk wyznaczono 198 z czego 61 uznano za priorytetowe, czyli szczególnie ważne dla zachowania bioróżnorodności.

Spójrzcie jakie mamy leśne siedliska przyrodnicze w Polsce (*priorytetowe wyróżniliśmy*):

- * Kwaśne buczyny
- * Żyzne buczyny
- * Górskie jaworzyny ziółoroślowe
- * Ciepłolubne buczyny storczykowe
- * Grąd subatlantycki
- * Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny
- * Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach
- * Pomorski kwaśny las brzoźowo-dębowy
- * Bory i lasy bagienne
- * Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe
- * Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe
- * Ciepłolubne dąbrowy
- * Wyżynny jodłowy bór mieszany
- * Górskie reliktywne laski sosnowe
- * Sosnowy bór chrobotkowy
- * Górskie bory świerkowe
- * Górski bór limbowo-świerkowy

Natura 2000 w lasach

W Polsce najwięcej powierzchni Natura 2000 przypada na obszary leśne. Generalną zasadą na terenach Natura 2000 jest takie prowadzenie gospodarki, aby nie pogorszyć stanu siedlisk i populacji poszczególnych gatunków. Na terenie lasów objętych programem Natura 2000 za zadania w zakresie ochrony przyrody odpowiada miejscowy nadleśniczy.

Jednym z podstawowych działań dla zachowania bioróżnorodności w lasach będzie pozostawianie w krajobrazie starych, obumierających i martwych drzew. W lasach użytkowanych gospodarczo zwykle nie dopuszcza się do fazy rozpadu drzew. Na terenach Natura 2000 będzie to konieczne, ponieważ ze starodrzewiem i martwym drewnem związanych jest wiele gatunków chronionych.

W niektórych przypadkach konieczne będzie zaniechanie jakiegokolwiek gospodarowania we fragmentach lasu ze szczególnie cennymi populacjami, a inne fragmenty będą wymagały prac związanych z przywracaniem pierwotnego stanu siedliskom silnie zniekształconym. Konieczne będzie np. usuwanie zadrzewień na torfowiskach i wrzosowiskach, czy obcych, ekspansywnych gatunków drzewiastych.

puszcza - fot. C. Karkosz

**W procesie wyznaczania sieci Natura 2000
najważniejsza jest rzetelna inwentaryzacja przyrodnicza.**

Siedliska priorytetowe w Polsce:

- zalewy i jeziora przymorskie (laguny)
- śródłądowe stone łąki, pastwiska i szuwary
- nadmorskie wydmy szare
- nadmorskie wrzosowiska bażynowe
- ciepłolubne, śródłądowe murawy napiaskowe
- murawy kserotermiczne ze stanowiskami storczyków
- górskie i niżowe murawy bliźniczkowe
- torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą
- torfowiska nakredowe
- źródłiska wapienne
- jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach
- bory i lasy bagienne
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe
- ciepłolubne dąbrowy
- jeziora lobeliowe
- podgórskie i wyżynne rumowiska wapienne

Suche wrzosowiska

Suche wrzosowisko to siedlisko przyrodnicze, które wykształca się na przydrożach, poligonach wojskowych, porębach i innych bezleśnych miejscach, na ubogich i kwaśnych glebach bielcowych lub słabogliniastych, z niskim poziomem wód gruntowych. Tworzy je wrzos pospolity, a w warstwie mszystej liczne mchy i porosty. Dla zachowania suchych wrzosowisk konieczna jest ochrona czynna, polegająca na usuwaniu drzew i krzewów. Pozostawione wrzosowiska z czasem przekształcają się w zbiorowiska krzewiaste, a potem leśne.

wrzosowisko - fot. K. Ziarnek

Obszary
Dyrektywy Siedliskowej
w Unii Europejskiej

Siedliska przyrodnicze w Europie

...zostały podzielone na kilka grup:

- 1) Siedliska przybrzeżne i słonawy
- 2) Przybrzeżne wydmy piaszczyste i wydmy śródłądowe
- 3) Siedliska środkowodne
- 4) Wrzosowiska i zarośla strefy umiarkowanej
- 5) Twardolistne zarośla
- 6) Naturalne i półnaturalne formacje trawiaste
- 7) Torfowiska wysokie, przejściowe i niskie
- 8) Siedliska skalne i jaskinie
- 9) Lasy

Każa grupa zawiera szereg typów, których jest w sumie 198. Obok przykładowy typ siedliska z grupy „wrzosowiska i zarośla strefy umiarkowanej”.

Natura 2000 zobowiązuje nas do wniesienia polskiego wkładu w ochronę gatunków i siedlisk przyrodniczych, które cała Europa uznała za ważne dla zachowania bioróżnorodności kontynentu.

Krzyżówka

- 1) Las, w którym liczebnie przeważają buki.
W Polsce znajdują się siedliska żyznej i kwaśnej.
- 2) Jaka Dyrektywa ma na celu ochronę dziko żyjących ptaków?
- 3) Szybkie obniżanie się liczebności populacji lub gatunków, powodujące ostatecznie ich zniknięcie.
- 4) Nauka o zależnościach pomiędzy organizmami żywymi, oraz pomiędzy organizmami, a środowiskiem ich życia.
- 5) Na terenie Unii Europejskiej wyznaczono 61 siedlisk przyrodniczych, które wymagają szczególnej ochrony. Jak je nazwano?
- 6) Ten biało-czarny ptak z czerwonym dziobem, w Polsce powszechnie znany, w Europie jest rzadkim widokiem.
- 7) Jak nazywa się Dyrektywa, na mocy której powołano specjalne obszary ochrony, czyli SOO?
- 8) Zbiór organizmów występujących na danym obszarze i połączonych ze sobą różnymi zależnościami.
- 9) Rzadki ptak związany z podmokłymi łąkami, zależny od ich koszenia.

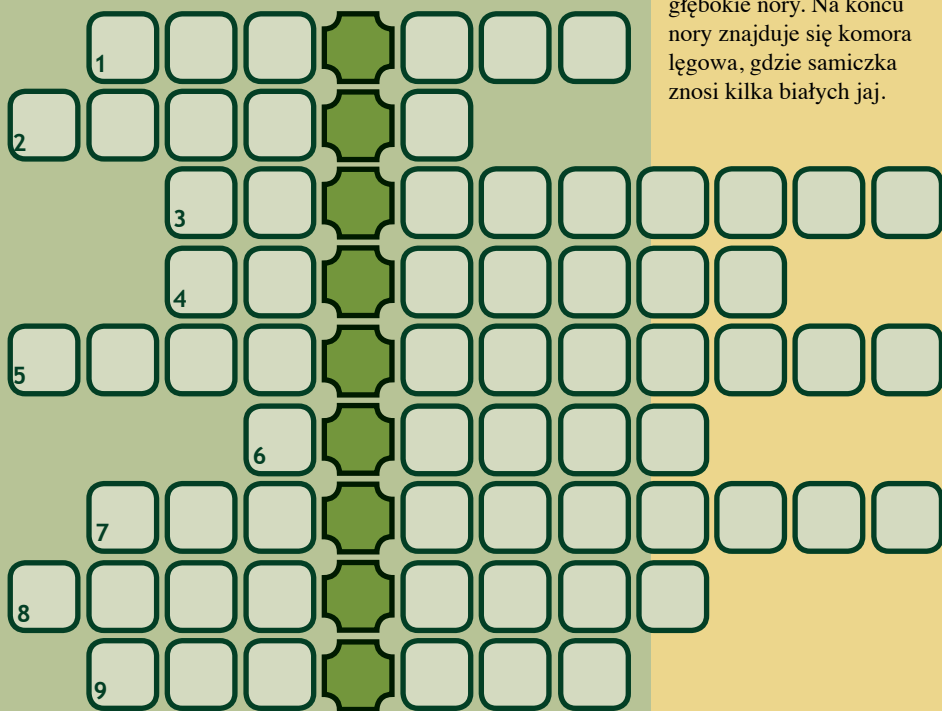

fot. H. Janowski

zimorodek - fot. H. Janowski

Ze względu na swe przepiękne ubarwienie nazywany jest "klejnotem polskich rzek". Żywi się rybami, na które poluje rzucając się w wodę z gałęzi nad brzegiem rzeki. Do gniazdowania potrzebuje urwistych brzegów, w których wykopuje głębokie nory. Na końcu nory znajduje się komora lęgowa, gdzie samiczka znosi kilka białych jaj.

www.jokov.pl

teksty i redakcja: Anna Kuglin
grafika i skład: Mateusz Osajda

Wydano na zlecenie LOP Szczecin
Liga Ochrony Przyrody Zarząd Okręgu w Szczecinie
 ul. Żubrów 1
 71-617 Szczecin
 tel./fax: 091 4224691, e-mail: biuro@lop.szczecin.pl

konsultacje: Sławomir Kiszkurno

zdjęcia: Henryk Janowski, Cezary Korkosz, Mateusz Osajda, Krzysztof Ziarnek
dziękujemy autorom za udostępnienie zdjęć

opracowano na podstawie wydawnictw:

Natura 2000 Europejska sieć ekologiczna. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002
Europejska sieć ekologiczna Natura 2000 w woj. zachodniopomorskim.

Redakcja Krzysztof Ziarnek i Danuta Piątkowska, Szczecin 2008

Natura 2000 Partnerstwo dla przyrody

oraz zasobów internetu:

www.natura2000.org.pl

<http://natura2000.mos.gov.pl>

<http://ptaki.info>

Wykorzystano także fragmenty tekstów Artura Staszewskiego publikowanych w magazynie „Zielona Arka”.

opracowanie i druk:

Drukarnia POSE spółka z o.o

ul. Mieszka I 80

71-011 Szczecin

tel. 091 439 16 20

pose@home.pl

ISBN 978-83-928410-4-3

Dofinansowane ze środków
Narodowego Funduszu Ochrony
Środowiska i Gospodarki Wodnej

ISBN 978-83-928410-4-3